

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Jurayeva Dilafruz
Jamurodovna

Samarqand viloyat Pedagogika markazi Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrasida o'qituvchisi

BOSHLANG'ICH TA'LIM TARBIYA DARSLARINI O'QUVCHI SHAXSIGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM ASOSIDA TASHKIL ETISH

Annotatsiya: mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim Tarbiya darslarini o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim asosida tashkil etishning o'ziga xos jihatlari bayon etilgan. O'quvchida kognitiv hamda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda mavzular kesimida darslarni noan'anaviy tarzda o'tish shakllari misol keltirilgan.

Kalit so'zlar: shaxs, ta'lim, tarbiya, dars, zamonaviy, innovatsion, kommunikativ, fazilat.

O'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirish faoliyatida o'quvchi shaxsining kognitiv (aqliy), kommunikativ (nutq-muloqotchanlik), ijtimoiy-hissiy va jismoniy-motor rivojlanishiga sharoit yaratilishini ta'minlash juda muhimdir. Yuqoridagilardan kelib chiqib aytishimiz mumkin, shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim-o'quvchining fikrlash va harakat strategiyasini inobatga

olgan holda uning shaxsi, o'ziga xos xususiyatlari, qobiliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'limdir.

Bizga ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonida 2020-yil 6-iyul kuni "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida "Tarbiya" fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 422-son qarori qabul qilindi. Mazkur qaror asosida Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilari uchun "Tarbiya" fani konsepsiyasi ishlab chiqildi. Chunki, bugungi globalashuv jarayonlari, fan-texnika taraqqiyoti, innovatsion jamiyatga bo'lgan ehtiyoj yoshlarda innovatsion tafakkurni shakllantirish, ularni intellektual salohiyatini

o'shish bilan birga milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq qilib tarbiyalashni zamoni o'zi talab etmoqda.

Tarbiya fani o'quvchilarda faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish, ularning har tomonlama ijtimoiylashuviga ko'maklashish, samarali hamkorlik qilish, vaqtini mazmunli tashkil etish, milliy, ma'naviy va umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qilish, o'zlarining intellektual va ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Millatimiz shakllanishi bilan birgalikda xalqimizning mentaliteti insonga muhabbat va hurmat ko'rsatish, unga yordamlashish hislatlari asosida yuzaga chiqdi. Eng avvalo, yoshlarimizga nisbatan muhabbat yaqqol namoyon bo'ladi. Xalqimiz bolalarga «siz» deb munosabat qilar, kattalar ularga birinchi bo'lib «salom» berar.

Ajoyib shaxsiy fazilatlarga asoslangan ta'limimiz, jahonda fanning shakllanishi va rivojiga o'zining munosib hissa qo'shigani bilan ajralib turadi. Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Al-Xorazmiy, Mirzo Ulug'bek, Al-Buxoriy, Abduxoliq G'ijduvoniy, Bahovuddin Naqshbandiy, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi buyuk ajdodlarimizning ta'limoti, jahon sivilizatsiyasidagi bebaho ulushini bugungi kunda butun dunyo tan olmoqda.

Tarbiya darslarida va umuman har bir dars va darsdan tashqari tadbirlarda ham shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'quvchining yoshi, psixologik va fiziologik xususiyatlarini to'liq hisobga olgan holdagi shart-sharoitlarni ta'minlashga xizmat qiladi. Ana shundan kelib chiqib, o'qituvchi tomonidan o'quvchi shaxsga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirishda quyidagi asosiy mezonlarni hisobga olmog'i lozimdir:

Har bir o'quvchiga buyuk shaxsdek qarash, uni hurmat qilish, uni tushunish, qabul qilish, unga ishonish.

Ta'limning shunday muhitini yaratish kerakki, unda o'quvchi o'zini shaxs deb sezsini, unga bo'lgan e'tiborni tuysin.

O'quvchiga tazyiq o'tkazmaslik hamda uning kamchiligini bo'rttirmaslik, bilimlarni o'zlashtirmasligi, o'zini yomon tutishi sabablarini aniqlash va ularni bolaning shaxsiyatiga zarar yetkazmaydigan tarzda bartaraf etish.

Ta'limda «muvaffaqiyat muhitini» tashkil etish, o'quvchiga o'qishda muvaffaqiyat qozonishiga yordam berish, uning o'z kuchi va iqtidoriga ishonchini orttirish. O'quvchiga atrofdagilarning har biri o'zi kabi ekanligini anglatish, unda jamoaga aloqadorlik hissini rivojlantirish.

O'quvchining hurmati va ishonchini qozonish, o'ziga ham shaxs nuqtai nazaridan qarash.

O'quvchi shaxsga yo'naltirilgan ta'limda amalga oshiriladigan ayrim noan'anaviy dars shakllarini keltiramiz:

Sho'ng'ish darsi - ma'lum bilimlarni egallash uchun eng qulay muhitda bo'lishi yoki shunday muhit yaratish orqali mavzuni faol o'rganish mashqlaridan iborat ("Salomlashish odobi", "Meninf mahallamda yashash yaxshi", "Xavfli vaziyatlarda harakatlanish odobi" kabi mavzular).

Musobaqa darsi - o'quvchilarning o'zaro musobaqalashuvini tashkil etish orqali bilimlarni mustahkamlash mashqlari ("Sehrli so'zlar", "Qalb oynasi", "Sog'lom tanda sog'aql" kabi mavzular).

Konsultatsiya darsi - dars jarayonida o'quvchilarning o'zaro hamda o'qituvchining konsultatsiyalarini tashkil etish orqali darsni o'zlashtirish mashqi ("Notanish kishi kim?", "Har narsaning o'z o'lchovi bor" kabi mavzular).

Ijod darsi - o'quvchilarning mustaqil ijod etishlarini tashkil qilish darsi ("Mening sevimli ertak qahramonlarim", "Yaxshi va yomon odatlar" kabi mavzular).

Sinov darsi - o'quvchilarning o'zlashtirishini turli shakllarda sinash tashkil qilinadigan dars ("Bilim olish sirlari", "Telefondan foydalanish" kabi mavzular).

Shubha bildirish darsi - dars mavzusi bo'yicha qoidalar, xulosalarni agar notog'ri deb hisoblansa, nimalar bo'lishi mumkinligi haqida qiziqarli bahs va tahlillar o'tkazish orqali yangi mavzuni tushuntirish darsi ("Tashqi ko'rinish odobi", "Dasturxon atrofida o'tirish odobi" kabi mavzular).

Ijodiy hisobotlar darsi - o'quvchilarning ayrim mavzular bo'yicha mustaqil o'rgangan bilimlari va xulosalari taqdimoti ("Sehrli so'zlar", "Jamoat joylarda o'zini tutish" kabi mavzular).

Umumlashtirish darsi - ilgari o'tilgan mavzular bo'yicha olingan bilimlarni umumlashtirish mashqlarini o'tkazish darsi ("Men qanday inson bo'lishim kerak?", "Kim bo'lsam ekan?", "Tartib – intizom muvaffaqiyat sari ilk qadam" kabi mavzular).

Ilmiy-fantastika darsi - o'quvchilarning o'rgangan bilimlari asosida ijodiy xayol, taxminlar o'ylab topishlari mashqini o'tkazish orqali mustaqil fikrlashlarini kengaytirish darsi ("Elektron axborotlar", "Qulog'iga quloqchin taqqan "quloqsiz" bola" kabi mavzular).

Haqiqatni izlash darsi - dars mavzusiga doir ayrim masalalar yuzasidan o'quvchilarning mustaqil fikrlar bildirishni tashkil etish orqali haqiqatni aniqlash va mavzuni o'zlashtirishni ta'minlash darsi ("Mehr-oqibat – insoniy fazilat", "Mahalla va qo'ni-qo'shichilik", "Qari bilganni – pari bilmas" kabi mavzular).

"Paradokslar" darsi - o'quvchilarning faolliklari va qiziqishlarini oshirish maqsadida o'rganilayotgan mavzuni har turli "paradokslarga" bog'lab bayon qilish hamda tegishli tahlillar o'tkazish asosida to'g'ri xulosalarni aniqlash darsi ("Imkoniyat va matonat", "Tejamkorlik" kabi mavzular).

Seminar darsi - yangi dars mavzusiga doir savollar bo'yicha o'quvchilarga oldindan berilgan topshiriqlarni bajarish natijalari to'g'risida ma'lumotlarni tinglash orqali sinfdagi barcha o'quvchilar darsni o'zlashtirishlarini va bilimlarini mustahkamlashni ta'minlash darsi ("Vaqtning ketdi – baxting ketdi", "Ozodalikni xonamizdan boshlaymiz" kabi mavzular).

Ekskursiya darsi - bu darslarda o'quvchilarni turli obyektlar: muzey, ziyoratgoh, korxonalar, ustaxona, tabiat obyektlari, ilmiy muassasa va boshqalarga olib borish va tanishtirish orqali ularning bilimlarini hayot bilan bog'lash va kasbga yo'naltirish ishlarini amalga oshirib borish ta'minlanadi. Juda uzoqdagi va borish qiyin bo'lgan obyektlarga, ular to'g'risida filmlar, turli ko'rgazmali va boshqa materiallar mavjud bo'lgan hollarda, ularni o'quvchilarga namoyish etib, tushuntirish orqali video

ekskursiyalar tashkil etish ham mumkin (“Oilaviy kitobxonlik – muvaffaqiyat poydevori”, “Mening mahallamda yashash yaxshi” kabi mavzular).

Tarbiya darslarida interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar pedagogik va axborot texnologiyalarini o‘quv jarayonida qo‘llashga bo‘lgan e’tibor kundan kunga kuchayib bormoqda. Buning sabablaridan biri, o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan ta’limda o‘quvchilarni zamonaviy texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarini chuqur o‘zlashtirishlariga, mustaqil o‘rganib tahlil qilishga, katta ijodiy xulosalar chiqarishlariga o‘rgatidir. O‘qituvchi bu jarayonda shaxsning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi, shu bilan bir qatorda boshqaruvchanlik, yo‘naltiruvchanlik vazifasini bajaradi.

Tarbiya darslari ijodiy, noan’anaviy suhbat, o‘yin, oilada, tabiatda, bahs, munozara, uchrashuv shaklida bo‘lishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1.Zamonov Z., Ismatova N., Xolmuxammedova N. Tarbiya. 1-sinf. O‘quv-metodik qo‘llanma. Toshkent. Zamin. 2022 y.

2.Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. T. 2006 y.

3.Ismatova N., Ro‘ziyeva D. va boshqalar. Tarbiya. 1-sinf. Darslik. Toshkent. G‘afur G‘ulom nashriyoti. 2020 y.

4.Ismatova N., Zokirova S. va boshqalar. Tarbiya. 2-sinf. Darslik. Toshkent. G‘afur G‘ulom nashriyoti. 2020 y.

5.Ro‘ziyeva D. , Ismatova N.va boshqalar. Tarbiya. 3-sinf. Darslik. Toshkent. G‘afur G‘ulom nashriyoti. 2020 y.

6.Shermuxammedova S., Akkulova S. va boshqalar. Tarbiya. 4-sinf. Darslik. Toshkent. G‘afur G‘ulom nashriyoti. 2020 y.